

ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

FOREIGN AND DOMESTIC EXPERIENCE PROFESSIONAL OF TRAINING SPECIALISTS IN THE FIELD OF SOCIAL TOURISM

Статтю присвячено проблематиці професійної підготовки фахівців сфери туризму загалом і соціального туризму зокрема. Сутність статті зосереджено на особливостях професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму у закладах освіти Канади, США та країн Європи (Іспанія, Італія, Німеччина, Чехія, Швейцарія). Проаналізовано останні дослідження та публікації науковців щодо проблематики професійної підготовки фахівців сфери туризму. Зазначено, що досвід США, Канади та країн Європи дає можливість адаптувати процес професійної підготовки фахівців сфери туризму в Україні.

Визначено сучасні тенденції розвитку туризму загалом і соціального зокрема як у світі, так і в Україні. Виокремлено проблематику професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до професійної діяльності в Україні. Розкрито проблематику розвитку соціального туризму у світі та в Україні, а саме застарілу нормативно-правову базу, недостатнє фінансування. Наголошено на перспективах розвитку соціального туризму, що зумовлюють важливість рівня професійної компетентності фахівців, які працюють із незахищеними верствами населення, тобто із соціальними туристами.

У статті зазначено про актуальність професійної підготовки фахівців сфери соціального туризму. З огляду на досвід вітчизняних учених, визначено три основні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму. Вказано на важливість професійної підготовки фахівців сфери соціального туризму. Зроблено висновки про вдосконалення стану соціального туризму, а також щодо вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців сфери туризму загалом і соціального туризму зокрема.

Ключові слова: зарубіжний досвід, професійна підготовка, сфера туризму, соціальний туризм, система освіти, професійна діяльність.

The article is devoted to the issue of professional training of specialists in the field of tourism and in particular, social tourism. The essence of the article is focused on the features of professional training of future specialists in the field of tourism in educational institutions of Canada, the USA and European countries (Spain, Italy, Germany, the Czech Republic, Switzerland). The latest research and publications of scientists on the issues of professional training of specialists in the field of tourism are analyzed. It is noted that the experience of the USA, Canada and European countries provides an opportunity to adapt the process of professional training of tourism professionals in Ukraine.

The current trends in the development of tourism in general and in particular, social, both in the world and in Ukraine. The problems of professional training of future specialists in the field of tourism for professional activity in Ukraine are highlighted. The problems of social tourism development in the world and in Ukraine are revealed, namely outdated legal framework, insufficient funding, etc. Emphasis is also placed on the prospects for the development of social tourism, which determine the importance of the level of professional competence of professionals who work with vulnerable groups, i.e. with social tourists.

The urgency of professional training of specialists in the field of social tourism is also noted. Based on the experience of domestic scientists, three main aspects of professional training of future specialists in the field of tourism have been identified. The importance of professional training of specialists in the field of social tourism is indicated. Conclusions were made on improving the state of social tourism, as well as on improving the process of professional training of specialists in the field of tourism and, in particular, social tourism.

Key words: foreign experience, vocational training, tourism, social tourism, education system, professional activity.

УДК 378.013.75:338.48:796.8
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/31-1.18>

Зігунов В.М.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри туризму

і готельно-ресторанного сервісу

Сумського державного педагогічного

університету імені А.С.Макаренка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Нині тенденції розвитку українського суспільства співпадають зі світовими тенденціями, спрямованими на інтеграцію зі світовими ринками. Тому суспільству потрібні висококваліфіковані фахівці, які володіють знаннями у своїй професійній сфері і можуть застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Після закінчення навчального закладу фахівці повинні вміти адаптуватися у різних професійних середовищах. Традиційний підхід до освіти не задовольняє запити з боку динамічного сучасного суспільства, яке постійно розвивається, тому що традиційний підхід до освіти спрямований на засвоєння якомога більшого обсягу теоретичних знань.

Одним з інструментів соціально-економічного розвитку країни є туризм. Спираючись на тенден-

ції розвитку соціальної сфери, можна сказати, що актуальним є розвиток саме соціального туризму. Однак необхідно зазначити, що нині цей сегмент туристичної діяльності ще не досяг рівня розвитку, адекватного його потенційним можливостям. Перспективи розвитку сфери соціального туризму зумовлюють важливість рівня професійної компетентності фахівців, які працюють із незахищеними верствами населення.

Отже, соціальний туризм є актуальною сферою розвитку туризму, тому підготовка фахівців сфери соціального туризму також є нагальною. Для цього необхідно дотримуватися певних критеріїв, а саме практичних теоретичних і комунікативних вмінь і навичок із організації туристичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз останніх джерел і публікацій може засвідчити, що інтерес науковців до проблем професійної підготовки фахівців сфери туризму нині значний. Так, теоретичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери закладено у таких напрямках наукових досліджень: теоретичні і методологічні засади професійної підготовки (Р. Вайнола, А. Капська, О. Карпенко, Л. Міщик, В. Поліщук); технологічні та методичні основи професійної підготовки до певних видів професійної діяльності (І. Ковальчук, О. Пожидаєва); основи практичної підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери (О. Бартків, Н. Ларіонова, З. Фалінська); особливості підготовки фахівців в сучасних умовах висвітлювали О. Біла, С. Грищенко, Т. Мальцева, П. Скляр, Р. Чубук.

Об'єктом вивчення практичної підготовки фахівців туристських спеціальностей за кордоном займалися українські науковці А. Кузнецов (Італія), Л. Гілева (Швейцарія), І. Сандовенко (Канада), Л. Кнодель (Іспанія), Л. Чорна (США), О. Зверева (Німеччина), В. Захарченко (Чехія), а також Л. Саун, М. Скрипник, Г. Цехмістрова, В. Федорченко, Н. Фоменко та інші [2].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Система туристичної освіти в Україні знаходиться лише в стадії свого розвитку, тому ще необхідно вирішити багато важливих завдань для досягнення високого рівня професійної підготовки кадрів. У цьому може допомогти досвід інших більш розвинених країн світу (США, Канада, країни Європи) [1]. Найкращим рішенням для вирішення цих завдань буде використання досвіду інших країн світу, які більш розвинені у туристичній галузі та туристичній освіті, а саме США, Канада та країн Європи.

Мета статті – проаналізувати зарубіжний і вітчизняний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму.

Виклад основного матеріалу. Ринок праці в Україні та країнах світу, а також динамічний розвиток туристичної галузі останніми роками вимагають достатнього рівня професійної підготовки фахівця із туризму. Необхідно зазначити, що актуальною є проблема дослідження, організації та розвитку саме соціального туризму відповідно до вимог сучасності. Питання соціального туризму є важливим напрямом стратегій розвитку туризму як у міжнародній, так і в національній системах, що доводять деякі міжнародні організації, які опікуються питаннями розвитку туризму загалом і соціального зокрема.

В Україні розв'язання проблемних питань щодо розвитку соціального туризму гальмується через застарілу нормативно-правову базу. До того ж такі проблеми виникають через несформованість державницького мислення у багатьох керівників орга-

нів державної влади та управління, через недооцінку ролі системи професійної освіти в умовах ринкової економіки та незадовільне фінансування.

Американське суспільство висуває певні вимоги до процесу підготовки майбутніх фахівців із туризму, тому державна політика США у туристичній галузі спрямована не лише на забезпечення умов для розвитку туристичної галузі країни та зростання обсягів туристичних потоків, але й на розв'язання проблем із підготовки спеціалістів і проведення науково-дослідної роботи у цій галузі. Окрім професійних якостей, галузеві структури США розглядають позитивні особистісні якості майбутнього фахівця (відповідальність, добросовісність, загальнокультурну грамотність) як запоруку його соціальної придатності. Підтвердженням цього факту є «Етичний кодекс» Американського товариства туристичних агенцій, яке має у своєму складі Автоматизовану коаліцію освіти [3].

Стосовно Канади можна зазначити, що її університети надають можливість користуватися різними туристичними академічними програмами. Йдеться про більш ніж 50 різних професійних програм – сертифікаційні програми післядипломної освіти або дипломні програми середньо-спеціальної освіти. Також йдеться про програми вищої освіти (отримання академічного ступеня бакалавра або наукового ступеня магістра). Досвід країн Європи дає можливість адаптувати процес професійної підготовки фахівців сфери туризму в Україні, тому велику цінність становить багаторічний досвід туристичної освіти та туристичної сфери європейських країн.

Якщо здійснити порівняльний аналіз завдань, спрямованих на підвищення якості підготовки фахівців туристичної сфери у Польщі та в Україні, то побачимо, що їх актуальність і розв'язання збігаються. Що ж стосується форм їх реалізації в умовах Європейського Союзу, то вони мають значно ширші можливості (і нормативно-правові, і фінансові, і кадрові, і науково-методичні) для модернізації підготовки фахівців туризму в контексті інтеграційних процесів [4].

Німецька система освіти спрямована на трирічну базу навичок, які надаються молодим спеціалістам. Потім молодий фахівець протягом 2 років працює на підприємстві з метою ознайомлення з іншими методами роботи. Після цього він протягом 2 років відвідує школу готельного чи туристичного бізнесу для удосконалення професійних вмінь і опанування такими дисциплінами як «Бухгалтерський облік», «Контроль», «Робота із кадрами». Така система освіти дозволяє сформувати компетентних практиків із чіткою практичною орієнтацією [5].

Бакалаврська програма відділення туризму напряму підготовки «Туризм і регіональний розвиток» Празького економічного університету дає

зможу студентам отримати теоретичні знання відповідно до необхідного набору знань у туризмі, практичні знання в області туристської діяльності та управління туристичною організацією на регіональному рівні, здійснити аналіз регіонів із точки зору існування культурних, історичних та економічних передумов розвитку туризму. Важливу роль відіграють і комунікативні, соціальні та культурні знання для пристосовування та просування на підприємстві, формування мовних навичок спілкування за допомогою вивчення кількох (2–3) іноземних мов. Приділяється увага й формуванню адекватного психологічного сприйняття обов'язків керівництва підприємствами туризму та регіонального управління [6].

Характерною особливістю сучасної системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму у Швейцарії є практичне спрямування освіти та її тісний зв'язок із виробництвом. Навчальний процес у закладах вищої освіти Швейцарії на університетському рівні ґрунтується на поєднанні загальноосвітніх предметів управління разом із набором добре продуманих туристичних предметів, які вирішують найважливіші питання, що стоять перед фахівцями сфери туризму ХХІ ст.

Програми дають студентам можливість брати участь у реальних проектах, спрямованих на розвиток професійних, комунікативних та аналітичних навичок. Так, програма «Магістр наук у галузі ділового адміністрування», спеціалізація «Туризм» пропонує поєднання теоретичних основ і практичного досвіду з метою підготовки кваліфікованого фахівця сфери туризму, здатного конкурувати у динамічному бізнес-середовищі. Основними характеристиками програм є поглиблені знання особливостей загального менеджменту і туризму, аналітичні навички розв'язання проблем, інноваційні вміння із управління та організації, вміння працювати у полікультурному середовищі, багатонаціональний студентський і викладацький склад, поєднання практичних і методичних знань, формування лідерських якостей, науково-дослідна діяльність [7].

Професійна підготовка фахівців у сфері туризму в Італії спрямована на проведення закордонної практики, позитивним наслідком якої є удосконалення професійних компетенцій, накопичення досвіду спілкування, розвиток організаторських і соціокультурних здібностей. За міжнародними стандартами персональна характеристика, яку отримує студент від керівника практики приймачої сторони, складається із таких позицій: знання роботи департаменту, знання англійської мови, мови країни перебування або іншої іноземної мови, здатність до навчання та покращення професійних навичок, надійність, почуття відповідальності, комунікабельність, співробітництво, взаємини із керівником підприємства та колегами,

толерантність, використання ініціативи. Найвища оцінка професійних навичок і здібностей здебільшого застосовується до стажерів, яким видають міжнародний сертифікат, ідентичний листу-рекомендації від роботодавця. Він високо цінується на міжнародному ринку праці у сфері туризму та готельного менеджменту [5].

Окремі країни Європи використовують уже сформований досвід відомих навчальних закладів у підготовці кадрів для туристичної сфери. Наприклад, в Іспанії заклади вищої освіти, в яких відбувається підготовка спеціалістів для туризму, вона проводиться за американською системою або за системою швейцарської школи Les Roches. Остання має цікавий досвід післядипломної освіти у галузі готельного менеджменту – «пост-диплом». Унікальність цієї програми полягає у тому, що в ній чергується теоретичний семестр із практичним, так званим семестром стажування. Завдяки досить інтенсивному навчанню за рік студенти активно розвивають свої професійні навички, працюючи у ресторанах, готелях та багатьох інших компаніях як в Іспанії, так й в інших країнах світу [8].

Варто зауважити, що існує безліч всесвітньо відомих закладів, які спеціалізуються лише на туризмі і готельному господарстві. Наприклад, Школа готельного господарства у Гаазі, Інститут міжнародного готельного менеджменту у Швейцарії, Інститут туризму економічного університету Відня в Австрії, Інститут гостинності й туризму "Le Monde" у Греції, Університет Джеймса Кука в Австралії, Університет Джорджа Вашингтона у США, Корнельський університет у США та багато інших. Ця особливість дає змогу налагодити зв'язок із туристичними організаціями та підприємствами, а також готелями для проходження практик із подальшим працевлаштуванням. Це свідчить про те, що навчальний заклад докладає максимум зусиль для розробки нових технологій викладання та для вдосконалення навчального процесу.

Однією з головних проблем туристичної освіти в Україні є відсутність її системності та єдності, що зумовлює не конкурентоспроможність української освіти в туристичній галузі та в сфері обслуговування на світовому ринку праці.

Провідні вітчизняні вчені присвятили цим проблемам свої наукові праці. Л. Сакун стверджує, що існує три аспекти підготовки фахівців, які є важливими для будь-якої сфери туризму: фундаментальне навчання (знання), яке відповідає за отримання знань згідно навчального плану спеціальності; технічне навчання (знання, як робити), яке відточує майстерність і розробляє навички, необхідні для певної спеціалізації; особисті здібності (знати, як бути і як себе поводити), що відображають особисті якості фахівця [4].

Деякі країни світу, залучені до праці в туристичній галузі, розробляють свої системи туристичної освіти, які б підходили до всіх вимог сучасності та об'єднували у собі усі три вказані вище аспекти. В усьому світі приділяється велика увага підготовці фахівців сфери туризму за рахунок збільшення кількості навчальних закладів, які займаються підготовкою таких фахівців. Особлива увага присвячується практичній підготовці майбутніх фахівців. Важливо зазначити, що практична підготовка майбутніх фахівців із туризму є досить великою проблемою в Україні, оскільки немало дисциплін вивчається лише із теоретичної сторони. У зарубіжних же навчальних закладах практичній підготовці присвячується не менше 50% від загальної, що є гарантією успіху в підготовці фахівців із туризму.

Висновки. Аналізуючи зарубіжний і вітчизняний досвід, можна зробити висновок, що закріпити свої позиції соціальний туризм може лише за наявності продуманої соціальної політики в галузі туризму на національному, регіональному і міжнародному рівнях. Саме за рахунок впровадження у систему освіти зарубіжного досвіду можна вдосконалити процес професійної підготовки фахівців сфери туризму загалом і соціального туризму зокрема.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Федорченко В.К. Історія екскурсійної діяльності в Україні : навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
2. Степанець Н.П. Досвід розвинутих країн у підготовці фахівців для сфери туризму: компетентісний підхід. *Географія та туризм*. 2012. № 20. С. 19–25.
3. Чорна Л.В. Система підготовки майбутніх фахівців із туризму в університетах США. *Викладач і студент: суб'єкт і суб'єктні відносини*. 2008. С. 89–91.
4. Польова Л.В. Особливості підготовки менеджерів із туризму у Польщі. *Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи* : зб. наук. праць. Київ : Тонар, 2007. 356 с.
5. Уварова Г.Ш. Шляхи поглиблення міжнародного співробітництва у підготовці кадрів для сфери туризму. *Географія і туризм*. 2011. № 16. С. 18–25.
6. Захарченко В.Ю. Підготовка фахівців сфери туризму у вищих навчальних закладах Чехії (на прикладі Празького економічного університету). *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2012. № 4. С. 176–180.
7. Закордонець Н.І. Психолого-педагогічні аспекти підготовки магістрів для сфери туризму у вищих навчальних закладах Швейцарії. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 2. 240 с.
8. Кнодель Л.В. Система образования в сфере туризма в Испании. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2012. № 4. С. 180–184.